

แนวทางการจัดการกากของเสียอันตราย ที่เกิดจากสถานประกอบกิจการหรือโรงงาน ที่ใช้เครื่องจักรมีกำลังรวมต่ำกว่า 50 แรงม้า ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

พรรณนาวรท อุดมผล

สำนักสุขาภิบาลอาหารและน้ำ กรมอนามัย

เจษฎา ผาผิง

กองกฎหมาย กรมอนามัย

วันรับ 22 มีนาคม 2567, วันแก้ไข 24 เมษายน 2567, วันตอบรับ 7 มิถุนายน 2567.

บทคัดย่อ

การศึกษานี้เป็นการศึกษาเชิงสำรวจแบบภาคตัดขวาง มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาสถานการณ์และแนวทางการจัดการกากของเสียอันตรายจากสถานประกอบกิจการหรือโรงงานที่ใช้เครื่องจักรมีกำลังรวมต่ำกว่า 50 แรงม้าของสถานประกอบกิจการและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เก็บรวบรวมข้อมูล ด้วยแบบสอบถามออนไลน์ และการประชุมสนทนากลุ่ม ได้รับแบบสอบถามตอบกลับจากบุคลากรของสถานประกอบกิจการ จำนวน 259 แห่ง จากจำนวนทั้งหมด 494 แห่ง (ร้อยละ 52.4) บุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 113 แห่ง จากจำนวนทั้งหมด 189 แห่ง (ร้อยละ 59.8) วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา ดำเนินการระหว่าง มิถุนายน-ธันวาคม 2566 ผลการศึกษา พบว่า มีกากของเสียอันตรายจากกระบวนการผลิต จำนวน 145 แห่ง (ร้อยละ 56) จำแนกเป็นกากของเสียอันตรายที่เป็นของเหลว จำนวน 94 แห่ง (ร้อยละ 64.8) และกากของเสียอันตรายที่เป็นของแข็ง จำนวน 51 แห่ง (ร้อยละ 35.2) โดยสถานประกอบกิจการ มีการเก็บรวบรวมไว้แล้วนำไปขายเพื่อนำไปแปรรูปแล้วนำกลับมาใช้ใหม่ จำนวน 99 แห่ง (ร้อยละ 68.3) มีหน่วยงานที่รับเก็บรวบรวม เก็บขนไปกำจัด 46 แห่ง (ร้อยละ 31.7) สถานประกอบกิจการ ร้อยละ 69.9 ไม่มีการปฏิบัติตามกฎกระทรวงการจัดการมูลฝอยที่เป็นพิษหรืออันตรายจากชุมชน ร้อยละ 46.3 ไม่มีการควบคุมกำกับกับผู้รับเก็บขน และร้อยละ 45.6 ไม่มีการควบคุมกำกับผู้รับกำจัด ร้อยละ 49.7 ไม่ได้ดำเนินการใช้เอกสารกำกับกากของเสียอันตราย ตามการควบคุมกากของเสียที่เป็นพิษหรืออันตรายจากชุมชน พ.ศ. 2565 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 113 แห่ง พบว่า มีการออกข้อบัญญัติท้องถิ่นเกี่ยวกับ การจัดการมูลฝอย ตามกฎหมายว่าด้วยการสาธารณสุข จำนวน 78 แห่ง (ร้อยละ 69.0) การดำเนินการตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่อง มาตรการควบคุมกากของเสียที่เป็นพิษหรืออันตรายจากชุมชน พ.ศ. 2565 มีการดำเนินการ 52 แห่ง จากจำนวนที่ตอบแบบสอบถาม 91 แห่ง (ร้อยละ 46.0) การจัดเก็บเอกสารเพื่อการตรวจสอบการขนส่งกากของเสียอันตราย มีการดำเนินการ จำนวน 30 แห่ง (ร้อยละ 33.0) จากการประชุมสนทนากลุ่ม ได้มีการร่วมกันพัฒนาแนวทางการจัดการกากของเสียอันตรายที่เกิดจากสถานประกอบกิจการหรือโรงงานใช้เครื่องจักรมีกำลังรวมต่ำกว่า 50 แรงม้า และมีข้อเสนอให้นำแนวทางฯ ไปทดลองใช้ในพื้นที่นำร่องเพื่อพัฒนาแนวทางและข้อเสนอในการบริหารจัดการกากของเสียอันตรายต่อไป ส่วนปัญหาอุปสรรคต่อการจัดการกากของเสียอันตราย ของ อปท. พบว่า 1) ขาดการบังคับใช้กฎหมาย กับประชาชนและผู้ประกอบการ 2) ขาดองค์ความรู้ ทั้งในส่วนของเจ้าหน้าที่และสถานประกอบกิจการ 3) ขาดบุคลากรและงบประมาณ ในการดำเนินงาน ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า การจัดการกากของเสียอันตรายจาก

สถานประกอบการ ยังมีการดำเนินการตามกฎหมายไม่ครบถ้วน ทั้งในส่วนของผู้ประกอบการและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งเป็นผู้ควบคุมดูแล หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงควรพัฒนาศักยภาพทั้งสองส่วน จึงได้เพื่อให้อำนาจในการจัดการกากของเสียอันตรายมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

คำสำคัญ : การจัดการกากของเสียอันตราย สถานประกอบการหรือโรงงานที่ใช้เครื่องจักรมีกำลังรวมต่ำกว่า 50 แรงม้า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

Guideline for Hazardous Waste Residues Management from The Establishments or Factory using machinery with a total capacity of less than 50 horsepower of The Local Government Organization

Panwarod Udompon

Bureau of Food and Water, Department of Health

Jessada Papong

Division of Legal Affairs, Department of Health

Received 22 March 2024, Revised 24 April 2024, Accepted 7 July 2024.

Abstract

This study aimed to investigate the management practices and guidelines for hazardous waste residues generated by establishments or factories using machinery with a total capacity of less than 50 horsepower. Data were collected from 259 business establishments (52.4% response rate) and 113 local government organizations (59.8% response rate) through online questionnaires and focus group discussions conducted between June and December 2023. Findings revealed that 56% of establishments produced hazardous waste residues, primarily liquid (64.8%) and solid (35.2%) forms. While 68.3% of establishments collected and stored residues for recycling, 31.7% relied on waste management units for disposal. Adherence to ministerial regulations was low, with 69.9% of establishments failing to comply with toxic waste or community hazardous waste management rules. Similar non-compliance was observed in monitoring collectors (46.3%), controlling waste disposal operators (45.6%), and using waste transport documents (49.7%). Among local government organizations, 69% had issued waste management ordinances, 46% implemented transportation control measures, and 33% conducted document storage for inspection. Focus group discussions led to the development of draft guidelines for hazardous waste management in small-scale establishments. Pilot testing of these guidelines is recommended. Key challenges identified by local governments included inadequate law enforcement, insufficient knowledge, and resource constraints. The study concludes that hazardous waste management practices in both the business and government sectors require improvement to ensure compliance with regulations and effective waste management.

Keywords : Hazardous waste management, Establishments or factories using machinery with a total capacity of less than 50 horsepower, Local administrative organization

■ บทนำ

พระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535⁽¹⁾ ได้กำหนดคำว่า “โรงงาน” เป็นอาคารสถานที่หรือยานพาหนะที่ใช้เครื่องจักรมีกำลังรวมตั้งแต่ 5 แรงม้า หรือกำลังเทียบเท่าตั้งแต่ 5 แรงม้าขึ้นไป หรือใช้คนงานตั้งแต่ 7 คนขึ้นไป โดยใช้เครื่องจักรหรือไม่ก็ตาม ปัจจุบันมีการปรับแก้ไขพระราชบัญญัติโรงงาน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2562⁽²⁾ ซึ่งมีผลใช้บังคับเมื่อวันที่ 27 ตุลาคม 2562 โดยพระราชบัญญัติโรงงานฉบับดังกล่าว มีการเปลี่ยนแปลงคำนิยามโรงงานใหม่ โดยกำหนดให้โรงงาน หมายความว่า อาคาร สถานที่ หรือยานพาหนะที่ใช้เครื่องจักรมีกำลังรวมตั้งแต่ 50 แรงม้า หรือกำลังเทียบเท่าตั้งแต่ 50 แรงม้าขึ้นไป หรือใช้คนงานตั้งแต่ 50 คนขึ้นไป โดยใช้เครื่องจักรหรือไม่ก็ตาม มีผลทำให้ โรงงานซึ่งเดิมจัดเป็นโรงงานจำพวกที่ 1 ที่มีเกณฑ์เครื่องจักรไม่เกิน 20 แรงม้า และ/หรือคนงานไม่เกิน 20 คน และโรงงานจำพวกที่ 2 มีเกณฑ์เครื่องจักรมากกว่า 20 แรงม้า แต่ไม่เกิน 50 แรงม้า และ/หรือมีจำนวนคนงาน 21-50 คน ถูกถอดออกจากบัญชี ไม่เข้าข่ายเป็นโรงงานตามกฎหมายว่าด้วยโรงงานอีกต่อไป จึงส่งผลให้สถานประกอบการหรือโรงงานประมาณ 59,775 แห่ง ไม่ถูกจัดเป็นโรงงานและมิได้ถูกกำกับดูแลภายใต้พระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2562 และที่แก้ไขเพิ่มเติม⁽³⁾ แต่จะอยู่ในการกำกับดูแลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ตามพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 และที่แก้ไขเพิ่มเติม นับเป็นภารกิจที่มีความท้าทายในการดำเนินงานที่มีความเสี่ยงที่อาจส่งผลกระทบต่อสุขภาพ

ประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่อง ภารกิจที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ พ.ศ. 2558⁽⁴⁾ และประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่อง ภารกิจที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560⁽⁵⁾

พบว่าภารกิจที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ 13 กลุ่ม ภารกิจ จำนวนรวมทั้งสิ้น 141 ภารกิจ โดยเปรียบเทียบและเลือกประเภทกิจการที่มีลักษณะการประกอบกิจการที่คล้ายกัน และพิจารณาว่าโรงงานอุตสาหกรรมที่มีขนาดเครื่องจักรต่ำกว่า 50 แรงม้า ซึ่งไม่เข้าข่ายเป็นโรงงานตามเงื่อนไขพระราชบัญญัติโรงงาน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2562 พบว่า มีภารกิจที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ 10 กลุ่มประเภท นั้น มีกิจการที่อยู่ภายในการกำกับดูแลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 และมีความเสี่ยงทำให้เกิดกากของเสียอันตรายอยู่ 6 กลุ่มประเภท ได้แก่ กลุ่มกิจการประเภทที่ 4(2) โรงงานทำเครื่องสำอางหรือสิ่งปรุงแต่งร่างกาย กลุ่มกิจการประเภทที่ 5(1) กิจการเกี่ยวกับน้ำมันจากพืชหรือสัตว์ หรือไขมันจากสัตว์อย่างหนึ่งอย่างใด กลุ่มกิจการประเภทที่ 5(2) โรงงานประกอบกิจการเกี่ยวกับยางอย่างใด อย่างหนึ่งหรือหลายอย่างๆ กลุ่มกิจการประเภทที่ 6(4) โรงงานผลิต ตกแต่ง ดัดแปลง หรือซ่อมแซมเครื่องมือ หรือเครื่องใช้ที่ทำด้วยเหล็กหรือเหล็กกล้า และรวมถึงส่วนประกอบหรืออุปกรณ์ของเครื่องมือหรือเครื่องใช้ดังกล่าว กลุ่มกิจการประเภทที่ 10(1) (6) (7) (8) โรงงานประกอบกิจการเกี่ยวกับสิ่งทอ ด้าย หรือเส้นใย ซึ่งมีใยหิน (Asbestos) อย่างหนึ่งอย่างใด และกลุ่มกิจการประเภทที่ 12(11) โรงงานประกอบกิจการเกี่ยวกับการทำผลิตภัณฑ์สำหรับใช้เป็นฉนวน ดังแสดงในตารางที่ 1 โดยกากของเสียอันตราย 6 กลุ่มประเภทกระจายตัวอยู่ในพื้นที่ 47 จังหวัด และมีสถานประกอบการที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ/โรงงาน รวมจำนวน 494 แห่ง ทั่วประเทศ กากของเสียอันตราย 6 กลุ่มประเภท ก่อให้เกิดกากของเสียอันตรายที่มีสารเคมีอันตราย กากของเสียอันตรายดังกล่าว มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศ ก่อให้เกิด

อันตรายต่อสิ่งมีชีวิตในระบบนิเวศและก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพมนุษย์⁽⁶⁾

จากรายงานของกรมโรงงานอุตสาหกรรม ปี พ.ศ. 2564 พบว่าปริมาณกากอุตสาหกรรมที่เกิดขึ้นมีปริมาณมากถึง 23.636 ล้านตัน เป็นกากอุตสาหกรรมที่ไม่เป็นอันตราย 21.471 ล้านตัน และเป็นกากอุตสาหกรรมที่เป็นอันตราย 2.165 ล้านตัน โดยกากอุตสาหกรรมที่เป็นอันตรายได้รับการจัดการอย่างถูกต้อง 1.397 ล้านตัน นอกจากนี้ยังมีกากอุตสาหกรรมส่วนหนึ่งที่เกิดจากการนำเข้าและการลักลอบนำเข้าซึ่งไม่ทราบปริมาณที่แท้จริง เพื่อนำมาเป็นวัตถุดิบสำหรับโรงงานอุตสาหกรรมบางประเภท ที่ผ่านมาปรากฏว่ามีกากอุตสาหกรรมที่เป็นอันตรายบางส่วนได้รับการบำบัดและกำจัดที่ไม่ถูกต้องตามหลักวิชาการและไม่ถูกกฎหมาย โดยกากอุตสาหกรรมที่เป็นอันตรายบางส่วนถูกลักลอบทิ้งตามพื้นที่ต่าง ๆ ซึ่งมีผลกระทบต่อชุมชน สิ่งแวดล้อม ระบบนิเวศ และสุขภาพมนุษย์จะเห็นได้ว่าการแก้ไขพระราชบัญญัติโรงงาน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2562 และตามพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 ได้แก่ ประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่อง กิจการที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ พ.ศ. 2558 และอนุบัญญัติอื่นที่เกี่ยวข้อง ยังมีช่องว่างในการจัดการกากของเสียอันตรายอย่างเหมาะสมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น ข้อจำกัดทางด้านหลักเกณฑ์การปฏิบัติ การขออนุญาต และการกำกับดูแลข้อจำกัดด้านศักยภาพและความพร้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการควบคุม การกำกับ ตรวจสอบ การครอบครองหรือเก็บรักษาของเสียอันตราย และความพร้อมด้านระบบติดตามตรวจสอบการขนส่งของเสียอันตรายจากสถานประกอบการหรือโรงงานที่นำไปจัดการอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ การกำกับดูแลการขนส่งของเสียอันตรายจากผู้ประกอบการหรือโรงงาน (ผู้ก่อ

กำเนิดกากของเสีย) ผู้ขนส่งกากของเสียและผู้รับจัดการกากของเสียตามกฎหมายว่าด้วยโรงงาน⁽⁷⁾ การจัดการกากของเสียอันตรายที่เกิดจากสถานประกอบการดังกล่าว ยังเป็นเรื่องใหม่สำหรับอปท. ผู้วิจัยได้เห็นความสำคัญของปัญหาด้านผลกระทบและความเสี่ยงของกากของเสียอันตรายที่เกิดจากการประกอบการ ที่มีได้ถูกกำกับดูแลภายใต้ตามพระราชบัญญัติโรงงานฯ ที่มีผลใช้บังคับเมื่อวันที่ 27 ตุลาคม 2562 เป็นต้นมา จึงได้ศึกษาสถานการณ์การจัดการกากของเสียอันตรายที่เกิดจากสถานประกอบการหรือโรงงานที่ใช้เครื่องจักรมีกำลังรวมต่ำกว่า 50 แรงม้า ของสถานประกอบการและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ ต่อการนำไปจัดทำแนวทางการจัดการกากของเสียดังกล่าว ตามบทบาทอำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น สามารถป้องกันผลกระทบต่อสุขภาพที่อาจเกิดขึ้นกับประชาชนต่อไป

■ วัตถุประสงค์การศึกษา

เพื่อศึกษาสถานการณ์และแนวทางการจัดการกากของเสียอันตรายจากสถานประกอบการหรือโรงงานที่ใช้เครื่องจักรมีกำลังรวมต่ำกว่า 50 แรงม้า ของสถานประกอบการและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

■ วิธีการศึกษา

การศึกษานี้เป็นการศึกษาเชิงสำรวจแบบภาคตัดขวาง (Cross-sectional Survey Study) ดำเนินการระหว่าง วันที่ 1 มิถุนายน 2566 ถึง 31 ธันวาคม 2566 มีวิธีดำเนินการดังนี้

● สถานที่ดำเนินการศึกษา

1) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ องค์กรบริหารส่วนตำบล เทศบาล กรุงเทพมหานคร

มหานคร (องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ) และเมืองพัทยา (องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ) รวม 189 แห่ง ที่มีสถานประกอบการหรือโรงงานตั้งอยู่ในพื้นที่ 47 จังหวัด

2) สถานประกอบการหรือโรงงานที่ใช้เครื่องจักรมีกำลังรวมต่ำกว่า 50 แรงม้า และใช้สารเคมีอันตรายซึ่งควรได้รับการกำกับดูแลการจัดการของเสียอันตราย ในพื้นที่ 47 จังหวัด ได้แก่ กรุงเทพมหานคร นครราชสีมา สมุทรปราการ สมุทรสาคร ปทุมธานี ชลบุรี นครปฐม เชียงใหม่ ขอนแก่น ตรัง ฉะเชิงเทรา พระนครศรีอยุธยา ระยอง ราชบุรี สงขลา สระบุรี อุตรดิตถ์ นนทบุรี ปราชญ์บุรี ยะลา นครสวรรค์ น่าน ประจวบคีรีขันธ์ พัทลุง ลำพูน สตูล สุพรรณบุรี สุรินทร์ อุบลราชธานี เชียงราย เพชรบุรี แพร่ กาญจนบุรี ชุมพร ตาก นครพนม นครศรีธรรมราช บุรีรัมย์ ภูเก็ต มหาสารคาม มุกดาหาร ร้อยเอ็ด ลพบุรี ลำปาง สุราษฎร์ธานี อ่างทอง อ่างนาจเจริญ รวมทั้งหมด 494 แห่ง

● ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1) ผู้ตอบแบบสอบถาม ด้วยแบบสอบถามออนไลน์ มีเกณฑ์ในการคัดเลือก ดังนี้

(1) บุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการมูลฝอยที่เป็นพิษหรืออันตรายจากชุมชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ได้รับมอบหมายจากเจ้าพนักงานท้องถิ่น และเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการทำงานเกี่ยวกับพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 และที่แก้ไขเพิ่มเติม 6 เดือนขึ้นไป

(2) บุคลากรของสถานประกอบการหรือโรงงาน ในพื้นที่ 47 จังหวัด เป็นผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการกากของเสียอันตรายของสถานประกอบการหรือโรงงาน

และเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการทำงานเกี่ยวกับพระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535 และที่แก้ไขเพิ่มเติม 6 เดือนขึ้นไป

2) การประชุมสนทนากลุ่ม หน่วยงานราชการทั้งส่วนกลางและภูมิภาคที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการจัดการกากของเสียอันตราย

● เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา ประกอบด้วย แบบสอบถาม จำนวน 2 ชุด (แบบสอบ อปท. แบบสอบถามสถานประกอบการหรือโรงงาน) โดยจัดทำเป็นแบบสอบถามออนไลน์ เนื้อหาของแบบสอบถามได้รับการตรวจสอบเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน

● การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา

● การพิทักษ์สิทธิกลุ่มตัวอย่าง ได้รับอนุมัติจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ กรมอนามัย เลขที่ 646/2566 เมื่อวันที่ 25 กันยายน 2566

■ ผลการศึกษา

1. สถานการณ์การจัดการกากของเสียอันตรายจากสถานประกอบการหรือโรงงานที่ใช้เครื่องจักร มีกำลังรวมต่ำกว่า 50 แรงม้า ของสถานประกอบการ

สถานประกอบการฯ ทั้งหมด 494 แห่ง มีผู้ตอบแบบสอบถามออนไลน์ จำนวน 259 คน (ร้อยละ 52.4) ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นเจ้าของกิจการ จำนวน 175 คน (ร้อยละ 67.6) พนักงานที่ได้รับมอบหมาย และมีหน้าที่รับผิดชอบ จำนวน 84 คน (ร้อยละ 32.4) ประเภทสถานประกอบการหรือโรงงานที่ใช้เครื่องจักรมีกำลังรวมต่ำกว่า 50 แรงม้า จำนวน 259 แห่ง ดังตารางที่ 1

1.1 ประเภทและปริมาณกากของเสียที่เกิดจากกระบวนการผลิต

สถานประกอบการฯ จำนวน 259 แห่ง

พบว่ามีการกักของเสียอันตรายจากกระบวนการผลิตจำนวน 145 แห่ง (ร้อยละ 56) ไม่มีกักของเสียอันตรายจากกระบวนการผลิต จำนวน 114 แห่ง (ร้อยละ 44) ประกอบด้วยของเสียที่เกิดจากกระบวนการผลิตแต่ไม่เป็นของเสียอันตรายจำนวน 78 แห่ง และไม่พบหรือไม่มีกักของเสียอันตรายในกระบวนการผลิตของสถานประกอบการหรือโรงงานฯ จำนวน 36 แห่ง ดังตารางที่ 2 สถานประกอบการกิจการฯ ที่มีกักของเสียอันตรายจากกระบวนการผลิต จำนวน 145 แห่ง พบว่ากักของเสียอันตรายจากกระบวนการผลิตที่เป็นของเหลว จำนวน 94 แห่ง (ร้อยละ 64.8) กักของเสียอันตรายจากกระบวนการผลิตที่เป็นของแข็ง จำนวน 51 แห่ง (ร้อยละ 35.2) ดังตารางที่ 3

1.2 การดำเนินการรวบรวม เก็บขน หรือกำจัดกากของเสียอันตราย สถานประกอบการกิจการฯ มีการดำเนินการจัดการของเสียอันตราย สรุปได้ดังตารางที่ 4

1.3 ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอ

แนวทางการจัดการกากของเสียอันตรายของสถานประกอบการกิจการฯ

ปัญหาของสถานประกอบการกิจการฯ กลุ่มตัวอย่างต่อการจัดการกากของเสียอันตราย พบว่า 1) การติดต่อประสานงานกรมโรงงานหรือหน่วยงานราชการมีความยุ่งยากและเสียเวลา 2) ไม่ทราบข้อมูลที่ชัดเจนของหน่วยงานราชการว่าผู้ประกอบการหรือโรงงานฯ ต้องทำอะไรบ้าง 3) สถานที่ที่รับกำจัดกากของเสียอันตรายมีระยะทางไกลจากแหล่งกำเนิด 4) ผู้ประกอบการยังไม่เข้าใจในกฎหมาย ไม่แจ้งให้บริษัทเอกชนที่จัดเก็บกากอุตสาหกรรมมาดำเนินการขออนุญาตจัดเก็บกากของเสียอันตราย และขาดองค์ความรู้ในการจัดการกากของเสียที่เกิดขึ้น 5) สถานประกอบการที่มีขนาดต่ำกว่า 50 แรงม้า เป็นสถานประกอบการขนาดเล็ก และขนาดกลาง ปัญหาต้นทุนในการบริหารจัดการกำจัดกากของเสียมีราคาแพง ผู้ประกอบการบางแห่งอาจจะไม่มีงบประมาณในการจัดการ จึงส่งผลให้มีการแอบลักลอบทิ้งตามพื้นที่กร้าง

ตารางที่ 1 ประเภทของสถานประกอบการกิจการหรือโรงงานที่ใช้เครื่องจักรมีกำลังรวมต่ำกว่า 50 แรงม้า

ประเภทของสถานประกอบการกิจการหรือโรงงาน	จำนวน (แห่ง)
ยานยนต์ เคาะ ฟันสี รถยนต์	12
งานโลหะ กิ่ง เจาะ และเชื่อมโลหะทั่วไป	18
ผลิตฉนวนกันความร้อน ผลิตและจำหน่ายฉนวนกันความร้อนประเภทโฟมโพลียูรีเทน, โฟมโพลีไอโซไซยานูเรต	5
ผลิตเครื่องสำอาง และสบู่	61
สิ่งทอตัดเย็บหรือเส้นใย	55
สิ่งพิมพ์ ป้ายโฆษณา สติกเกอร์	4
ผลิตอาหาร	4
ผลิตภัณฑ์เกี่ยวกับยาง	57
ประกอบและซ่อมเครื่องจักร	19
พลาสติก	6
น้ำมันหอมระเหย น้ำหอม	6
อื่นๆ	12
รวม	259

ตารางที่ 2 ประเภทและปริมาณกากของเสียที่เกิดจากกระบวนการผลิตแต่ไม่เป็นของเสียอันตราย

ประเภท	ปริมาณเฉลี่ยต่อสถานประกอบการหรือโรงงานฯ 1 แห่ง (กิโลกรัม/วัน)	จำนวน (แห่ง)
เศษเหล็ก	0.20-1	45
เศษยาง	0.60	9
ยางรถเก่า	146 (20 เส้น/วัน)	9
เศษป้ายไวนิล	0.50	9
เศษฉนวนกันความร้อนที่เหลือจากการตัด	50	6
รวม	-	78

ตารางที่ 3 ประเภทกากของเสียอันตรายจากกระบวนการผลิตของสถานประกอบการ

ประเภท	ปริมาณเฉลี่ยต่อสถานประกอบการฯ 1 แห่ง	จำนวน (แห่ง)	ร้อยละ
ของเหลว (ลิตร/วัน)	-	(n= 94)	
- ตัวทำละลาย	0-5	28	29.8
- น้ำที่ซัดสีไปรวมยนต์/น้ำล้างโลหะ	6-10	35	37.2
- น้ำล้างเครื่องจักร/เครื่องมือ/น้ำเสีย/น้ำล้างภาชนะปนเปื้อนสี	11-20	31	33.0
ของแข็ง (กิโลกรัม/วัน)	-	(n= 51)	
- กระจบองสี	1.5	6	11.8
- เศษจากการกลึงและสแตนเลส	0.2	15	29.4
- เศษโลหะ	1	6	11.8
- กากสี	5	16	31.4
- ภาชนะปนเปื้อน (ถังโลหะ)	13	8	15.6

ตารางที่ 4 การดำเนินการรวบรวม เก็บขน หรือกำจัดกากของเสียอันตราย

การดำเนินการ	จำนวน (แห่ง)	ร้อยละ
การรวบรวม เก็บขน หรือกำจัด	(n= 145)	
- รวบรวมไว้เพื่อรอผู้มาติดต่อรับซื้อ เพื่อนำไปขายต่อตามสภาพเดิม หรือเปลี่ยนสภาพก่อนส่งขายหรือนำไปใช้ประโยชน์	91	62.8
- รวบรวมไว้และส่งให้บริษัทเอกชนมารับไปกำจัด	14	9.6
- รวบรวมไว้และนำไปยังจุดรวบรวม (Drop off) ที่ทาง อปท. จัดไว้ให้	32	22.1
- นำกลับมาใช้ใหม่	8	5.5
การปฏิบัติตามกฎกระทรวงการจัดการมูลฝอยที่เป็นพิษหรืออันตรายจากชุมชน	(n= 259)	
- มีการปฏิบัติตามกฎกระทรวงฯ	78	30.1
- ไม่มีการปฏิบัติตามกฎกระทรวงฯ	181	69.9

ตารางที่ 4 การดำเนินการรวบรวม เก็บชน หรือกำจัดกากของเสียอันตราย (ต่อ)

การดำเนินการ	จำนวน (แห่ง)	ร้อยละ
การควบคุมกำกับผู้รับเก็บชนกากของเสียอันตราย	(n= 259)	
- มีการควบคุมกำกับผู้รับเก็บชน	139	53.7
- ไม่มีการควบคุมกำกับผู้รับเก็บชน	120	46.3
การควบคุมกำกับผู้รับกำจัดกากของเสียอันตราย	(n= 259)	
- มีการควบคุมกำกับรับกำจัด	141	54.4
- ไม่มีการควบคุมกำกับผู้รับกำจัด	118	45.6
การดำเนินการใช้เอกสารกำกับกากของเสียที่เป็นพิษหรืออันตรายจากชุมชน และจัดเก็บเอกสาร ตามการควบคุมการขนมูลฝอยที่เป็นพิษหรืออันตรายจากชุมชน พ.ศ. 2565	(n= 145)	
- มีการดำเนินการครบถ้วน	47	32.4
- มีการดำเนินการบางข้อ (ไม่ครบถ้วน)	26	17.9
- ไม่ได้ดำเนินการและไม่ทราบว่าต้องดำเนินการใช้เอกสาร	72	49.7

โดยกลุ่มตัวอย่างได้ให้ข้อเสนอแนะ ดังนี้
 1) ควรจัดให้มีสายด่วนหรือช่องทางติดต่อสอบถามเกี่ยวกับการจัดการกากของเสีย และรวบรวมข้อมูลดังกล่าวไว้ที่หน่วยกลาง คือ อุตสาหกรรมจังหวัดและหน่วยงานอื่นที่สามารถขอข้อมูลได้ในทุกขนาดของโรงงานหรือสถานประกอบการ 2) หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องต้องประชาสัมพันธ์ให้สถานประกอบการหรือโรงงานฯ และประชาชนเข้าใจแนวทางการปฏิบัติที่ชัดเจน 3) ควรมีแนวทางและวางระบบชัดเจนให้สถานประกอบการหรือโรงงานฯ สามารถดำเนินการได้ 4) ควรให้ อปท.เป็นผู้ดำเนินการรับกำจัด กำหนดจุดรวบรวม จุดแยกทิ้งให้ชัดเจน

2. สถานการณ์การจัดการกากของเสียอันตรายจากสถานประกอบการหรือโรงงานที่ใช้เครื่องจักรมีกำลังรวมต่ำกว่า 50 แรงม้า ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

บุคลากรของ อปท. ในพื้นที่ศึกษาทั้งหมด 189 คน ตอบแบบสอบถามออนไลน์จำนวน 113 คน (ร้อยละ 59.8) ประกอบด้วยบุคลากรสังกัดสำนักงานเขตของ กทม. จำนวน 28

คน อบต. จำนวน 37 คน เทศบาลตำบล/นคร/เมือง จำนวน 46 คน เมืองพัทยา จำนวน 1 คน อบจ. จำนวน 1 คน โดยผู้ตอบแบบสอบถามเคยได้รับการอบรมหรือเข้าร่วมประชุมเกี่ยวกับ พรบ. การสาธารณสุข เคยได้เข้ารับการอบรมหรือเข้าร่วมประชุมเกี่ยวกับ พ.ร.บ.โรงงาน และเคยได้เข้ารับการอบรมหรือเข้าร่วมประชุมเกี่ยวกับการถ่ายโอนภารกิจ ตาม พ.ร.บ.โรงงาน ให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ร้อยละ 77, 54 และ 47.7 ตามลำดับ

2.1 การออกข้อบัญญัติท้องถิ่น

อปท. กลุ่มตัวอย่างมีการออกข้อบัญญัติท้องถิ่นเกี่ยวกับการจัดการมูลฝอยตามกฎหมายว่าด้วยการสาธารณสุข จำนวน 78 แห่ง (ร้อยละ 69.0) โดยออกเป็นข้อบัญญัติแบบรวมประเภทมูลฝอย จำนวน 66 แห่ง (ร้อยละ 84.6) และแบบแยกประเภทมูลฝอย 12 แห่ง (ร้อยละ 15.4) อยู่ระหว่างดำเนินการ 1 แห่ง (ร้อยละ 0.9) ไม่มีการออกข้อบัญญัติ 34 แห่ง (ร้อยละ 30.1) โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ไม่ออกข้อบัญญัติท้องถิ่นระบุเหตุผลว่า ไม่มี

โรงงานในพื้นที่ ไม่มีแนวทางการออกข้อบัญญัติ และอยู่ระหว่างการดำเนินการออกข้อบัญญัติท้องถิ่น

2.2 การเก็บ ขน และกำจัดกากของเสียอันตราย

อปท. มีการควบคุมกำกับดูแล โดยควบคุมกำกับให้สถานประกอบการฯ ดำเนินการ 1) ผู้ประกอบการรวบรวมมูลฝอย โดยให้บริษัทเอกชนที่ได้รับการรับรองจากกรมโรงงานอุตสาหกรรมรับไปกำจัด 2) ผู้ประกอบการรวบรวมมูลฝอย และส่งขายต่อ และ 3) ผู้ประกอบการรวบรวมมูลฝอย และส่งไปที่องค์การบริหารส่วนจังหวัด

การควบคุมกำกับดูแลการขนมูลฝอยที่เป็นพิษหรืออันตรายจากชุมชนในพื้นที่ให้เป็นไปตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่อง มาตรการควบคุมการขนมูลฝอยที่เป็นพิษหรืออันตรายจากชุมชน พ.ศ. 2565 โดย อปท. ทั้งหมดที่ตอบแบบสอบถาม 91 แห่ง มีดำเนินการแล้ว จำนวน 52 แห่ง (ร้อยละ 46) ดำเนินการบ้างแล้ว จำนวน 39 แห่ง (ร้อยละ 34.5) และไม่ได้ดำเนินการ จำนวน 22 แห่ง (ร้อยละ 19.5)

ประกาศกระทรวงสาธารณสุข การขนมูลฝอยที่เป็นพิษหรืออันตรายจากชุมชนให้ราชการส่วนท้องถิ่น ที่เป็นผู้เก็บรวบรวมมูลฝอย ผู้ขนมูลฝอย และผู้กำจัดมูลฝอย ต้องจัดทำเอกสารกำกับการขนมูลฝอย หรือระบบอื่นตามที่กฎหมายเกี่ยวกับการขนส่งวัตถุอันตรายกำหนด ในกรณีใช้เอกสารกำกับการขนมูลฝอยนั้นให้ใช้ และจัดเก็บเอกสารเพื่อการตรวจสอบ พบว่า อปท. มีการดำเนินการตามประกาศดังกล่าว จำนวน 30 แห่ง ดำเนินการบางส่วน จำนวน 36 แห่ง และไม่ได้ดำเนินการ จำนวน 25 แห่ง

2.3 การจัดการเรื่องร้องเรียนเกี่ยวกับกากของเสียอันตราย

ในช่วงปี 2560 ถึง 2566 อปท. จำนวน 103 แห่ง (ร้อยละ 91.2) ไม่มีเรื่องร้องเรียนเกี่ยวกับกากของเสียอันตราย และ อปท. จำนวน 10 แห่ง (ร้อยละ 8.8) เคยได้รับเรื่องร้องเรียนได้แก่ กรณีของการลักลอบทิ้งตะกอนน้ำมันที่ใช้แล้วในที่รกร้าง จำนวน 6 เรื่อง และกรณีกลิ่นรบกวนจำนวน 4 เรื่อง โดยเมื่อได้รับการร้องเรียน อปท. ได้ดำเนินการตรวจสอบแก้ไขปัญหาร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

2.4 ความคิดเห็นต่อการประกาศกำหนดประเภทมูลฝอยที่เป็นพิษหรืออันตรายเพิ่มเติม

อปท. จำนวน 103 แห่ง (ร้อยละ 91.2) เห็นด้วยกับการออกประกาศ เรื่อง กำหนดกากของเสียอันตรายบางประเภทที่ถือเป็นมูลฝอยที่เป็นพิษหรืออันตรายจากชุมชนเพิ่มเติม จากกฎกระทรวงการจัดการจัดการมูลฝอยที่เป็นพิษหรืออันตรายจากชุมชน พ.ศ. 2563 ซึ่งได้กำหนดไว้ 5 ประเภท เพื่อประโยชน์ในการควบคุมกากของเสียอันตรายจากสถานประกอบการ ส่วน อปท. จำนวน 10 แห่ง (ร้อยละ 8.8) ไม่เห็นด้วยกับการออกประกาศดังกล่าว โดยระบุเหตุผลว่า กรณีถ้าเป็นกากของเสียอันตรายจากสถานประกอบการ สถานประกอบการควรดำเนินการเอง และรายงานข้อมูลการจัดการให้ อปท. เพื่อทราบ และอปท. ยังขาดบุคลากรและงบประมาณในการดำเนินการดังกล่าว

2.5 การดำเนินงานการจัดการกากของเสียอันตรายก่อนที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกำกับดูแล

การดำเนินงานของ อปท. ก่อนที่อปท. กำกับดูแล ดังนี้ 1) ไม่ได้เข้าไปดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับการจัดการกากของเสีย และไม่ทราบแนวทางการดำเนินงานที่เกี่ยวข้อง 2) กิจการที่อยู่ในพื้นที่ไม่มีกากของเสียอันตราย 3) ให้คำ

แนะนำสถานประกอบการที่เข้าข่ายมีกากของเสียอันตรายให้ผู้ประกอบการส่งกากของเสียอันตรายไปกำจัดกับบริษัทเอกชนที่ถูกต้องตามกฎหมาย

2.6 การดำเนินงานการจัดการกากของเสียอันตรายหลังจากที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกำกับดูแล

การดำเนินงานของ อปท. หลังจากอปท.กำกับดูแล ดังนี้ 1) ทำหน้าที่ในการรวบรวมของเสียอันตรายชุมชน โดยการจัดให้มีจุดรวบรวมในทุกชุมชน และจัดส่งให้องค์กรบริหารส่วนจังหวัด 2) จ้างเหมาบริษัทเอกชน นำไปกำจัดอย่างถูกหลักสุขาภิบาล ซึ่งส่วนใหญ่จะประกอบไปด้วย หลอดไฟ ถ่านไฟฉาย ภาชนะบรรจุสารเคมี 3) ให้คำแนะนำร้านซ่อมรถจักรยานยนต์ และรถยนต์ มีการรวบรวมและจำหน่ายน้ำมันเก่า และระวังไม่ให้ปนเปื้อนลงสู่สิ่งแวดล้อม

2.7 ปัญหาอุปสรรคต่อการจัดการกากของเสียอันตรายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ปัญหาอุปสรรคต่อการจัดการกากของเสียอันตราย ของ อปท. พบว่า 1) ขาดการบังคับใช้กฎหมายกับประชาชนและผู้ประกอบการ 2) เจ้าหน้าที่ขาดองค์ความรู้ในการจัดการกากของเสีย 3) ขาดบุคลากร และงบประมาณ ในการดำเนินงานการจัดการกากของเสียอันตราย รวมทั้งมีการดำเนินงานภายในที่แยกส่วนกัน เช่น ส่วนงานหนึ่งดูแลเรื่องการจัดการมูลฝอย แต่อีกส่วนงานหนึ่งดูแลเรื่องการควบคุมกำกับกิจการที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ ทำให้การดำเนินงานไม่ต่อเนื่องและชัดเจน

2.8 ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีสถานที่รับจัดการกากของเสียอันตรายในพื้นที่ที่ผู้ประกอบการสามารถดำเนินการได้ด้วยตนเอง

2. ควรมีการประชาสัมพันธ์การจัดการกากของเสียอันตรายให้กับผู้ประกอบการรับทราบ

3. ควรสนับสนุน บุคลากร งบประมาณ ให้เพียงพอต่อการจัดการกากของเสียอันตราย

4. ประกาศกระทรวงควบคุมราคานิยามขอบเขตของกากของเสียอันตรายให้ชัดเจน และประเภทของกิจการที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพให้ชัดเจนเพื่อสามารถปฏิบัติได้

5. กำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบให้ชัดเจน และมีการอบรมให้ความรู้ก่อนปฏิบัติงาน

3. แนวทางการจัดการกากของเสียอันตรายที่เกิดจากสถานประกอบการหรือโรงงานที่ใช้เครื่องจักรมีกำลังรวมต่ำกว่า 50 แรงม้า ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

1. การเตรียมความพร้อม ตรวจสอบข้อบัญญัติท้องถิ่น จัดทำทะเบียนรายชื่อสถานประกอบการฯ ทะเบียนบริษัทเอกชนที่มาดำเนินการเก็บ ขน หรือกำจัด จัดทำฐานข้อมูลชนิด ประเภท และปริมาณ ของสถานประกอบการฯ ประเมินความพร้อมในการเก็บ ขน หรือกำจัด ทำความตกลงร่วมมือกับท้องถิ่นอื่น

2. การดำเนินการ คัดแยกประเภทกากของเสียอันตราย การขนส่งไปจุดรวบรวม การขนส่งเพื่อนำไปกำจัด

3. การเฝ้าระวังและกำกับติดตาม และทบทวนข้อมูลทะเบียนสถานประกอบการให้เป็นปัจจุบัน

4. การสร้างความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับการเก็บ ขน หรือกำจัดกากของเสียอันตราย และควรให้องค์กรบริหารส่วนจังหวัดเป็นแกนหลักในการจัดการ

■ อภิปรายพล

การจัดการกากของเสียอันตรายจากสถานประกอบการหรือโรงงานที่ใช้

เครื่องจักรมีกำลังรวมต่ำกว่า 50 แรงม้า ของสถานประกอบการ

ผลการศึกษา พบว่า สถานประกอบการกิจการฯ ส่วนใหญ่ ร้อยละ 69.9 ยังไม่มีการปฏิบัติตามกฎกระทรวงสาธารณสุข เรื่องการจัดการมูลฝอยที่เป็นพิษหรืออันตรายจากชุมชน ร้อยละ 46.3 ไม่มีการควบคุมกำกับผู้รับเก็บขน ร้อยละ 45.6 ไม่มีการควบคุมกำกับผู้รับกำจัด และร้อยละ 49.7 ไม่ได้ดำเนินการและไม่ทราบว่าต้องดำเนินการใช้เอกสารกำกับการณ์ขนมูลฝอยที่เป็นพิษหรืออันตรายจากชุมชนและจัดเก็บเอกสารตามการควบคุมการขนมูลฝอยที่เป็นพิษหรืออันตรายจากชุมชน พ.ศ. 2565 ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากส่วนใหญ่เป็นสถานประกอบการขนาดเล็ก และจากปัญหาอุปสรรคของผู้ประกอบการที่พบว่า ผู้ประกอบการบางส่วนยังไม่เข้าใจในกฎหมายและความสำคัญในการจัดการกากของเสียที่เกิดขึ้น ไม่ทราบข้อมูลที่ชัดเจนของหน่วยงานราชการว่าผู้ประกอบการหรือโรงงานฯ ต้องทำอะไรบ้าง ต้นทุนในการบริหารจัดการกำจัดกากของเสียมีราคาแพง ผู้ประกอบการบางแห่งอาจจะไม่มีงบประมาณในการจัดการ จึงส่งผลให้มีการแอบลักลอบทิ้งตามพื้นที่รกร้าง สอดคล้องกับการศึกษาของ เมทีนา อิศริยานนท์⁽⁶⁾ ศึกษาการทบทวนและปรับยุทธศาสตร์การพัฒนาของโครงการพัฒนา พื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออกสู่การเป็นประเทศอาเซียนในจังหวัดฉะเชิงเทรา : กรณีการจัดการขยะของเสียอันตราย โดยศึกษาเชิงคุณภาพ พบว่า ปัญหาการลักลอบทิ้งกากอุตสาหกรรมมีความรุนแรงมากเป็นพิเศษในพื้นที่จังหวัดภาคตะวันออก ซึ่งมีโรงงานอุตสาหกรรมหนาแน่น มีการลักลอบทิ้งกากอุตสาหกรรมในพื้นที่ภาคตะวันออกและจังหวัดใกล้เคียงกว่า 40 แห่ง หลายพื้นที่กลายเป็นที่รองรับขยะอุตสาหกรรม ซึ่งส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและ

คุณภาพชีวิตของชุมชนโดยรอบ โดยมีข้อเสนอแนะจากผู้ประกอบการ ให้หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องต้องประชาสัมพันธ์ให้สถานประกอบการหรือโรงงานฯ และประชาชนเข้าใจแนวทางการปฏิบัติที่ชัดเจน และควรมีแนวทางและวางระบบชัดเจนให้สถานประกอบการหรือโรงงานฯ สามารถดำเนินการได้

การจัดการกากของเสียอันตรายจากสถานประกอบการหรือโรงงานที่ใช้เครื่องจักรมีกำลังรวมต่ำกว่า 50 แรงม้า ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

บุคลากรของ อปท. ที่ตอบแบบสอบถาม ซึ่งเป็นผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบควบคุมดูแลการจัดการของเสียอันตรายจากสถานประกอบการกิจการฯ และที่เกิดขึ้นในชุมชน พบว่า ยังไม่ได้รับการอบรมหรือเข้าร่วมประชุมที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายที่เกี่ยวข้องอย่างครบถ้วน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การประชุมและอบรมเกี่ยวกับการถ่ายโอนภารกิจ ตาม พ.ร.บ.โรงงาน ให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีบุคลากรกลุ่มตัวอย่างเคยได้รับการอบรมเพียง ร้อยละ 47.7 ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจัดการอบรมให้ทั่วถึงเพื่อพัฒนาศักยภาพของบุคลากร อปท. ให้สามารถดำเนินการควบคุมดูแลการจัดการกากของเสียอันตรายของสถานประกอบการฯ ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ในส่วนของ การดำเนินการของ อปท. ในการกำกับดูแลการจัดการกากของเสียอันตรายของสถานประกอบการ หลังจากสถานประกอบการกิจการดังกล่าวอยู่ใน การควบคุมดูแลของ อปท. (หลัง 27 ตุลาคม 2562) จะเห็นได้ว่า อปท. มีการดำเนินการควบคุมดูแลมากกว่า เมื่อเทียบกับก่อนที่ยังไม่ได้ควบคุมดูแล โดยมีการควบคุมดูแลทั้งในการรวบรวม เก็บขน การกำจัดโดยบริษัทเอกชนที่ถูกหลักวิชาการ ทั้งนี้ กลุ่มตัวอย่างได้มี

ข้อเสนอแนะให้มีการประชาสัมพันธ์ให้ผู้ประกอบการได้รับทราบและมีความเข้าใจต่อหน้าที่ตามกฎหมายที่ต้องปฏิบัติในการจัดการกากของเสียอันตราย และเร่งรัดการบังคับใช้กฎหมายให้ผู้ประกอบการปฏิบัติตามอย่างเข้มงวด ซึ่งมีความสอดคล้องกับการศึกษาของ ปิยพร กิตติเวช⁽⁹⁾ การศึกษาปัญหาการโอนอำนาจในการกำกับดูแลโรงงานที่ใช้เครื่องจักรมีกำลังรวมต่ำกว่า 50 แรงม้า ตามร่างพระราชบัญญัติโรงงาน (ฉบับที่ ...) พ.ศ. พบว่า ปัญหาด้านบุคลากรถือได้ว่าเป็นปัญหาที่สำคัญโดยเฉพาะองค์ประกอบส่วนท้องถิ่นที่มีขนาดเล็กที่ไม่มีการจัดตั้งส่วนราชการเพื่อทำหน้าที่กำกับดูแลโรงงานโดยตรง ทำให้ไม่มีบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถเฉพาะในการกำกับดูแล จำนวนบุคลากรไม่เพียงพอ ไม่สามารถกำกับดูแลในเชิงรุกได้ และปัญหาช่องว่างในการบังคับใช้กฎหมายในการควบคุมกิจการที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพประเภทต่างๆ ที่องค์ประกอบส่วนท้องถิ่นมีดุลพินิจในการกำหนดว่ากิจการใดเป็นกิจการที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพในแต่ละท้องถิ่น ทำให้เกิดข้อแตกต่างในการกำหนดให้กิจการที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพของแต่ละองค์ประกอบส่วนท้องถิ่น

แนวทางการจัดการกากของเสียอันตรายจากสถานประกอบการหรือโรงงานที่ใช้เครื่องจักรมีกำลังรวมต่ำกว่า 50 แรงม้า

การประชุมสนทนากลุ่มซึ่งกลุ่มเป้าหมายเป็นบุคลากรจาก อปท. อศจ. ทสจ. สสจ. และผู้แทนสถานประกอบการหรือโรงงาน กรมอนามัย กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายว่าด้วยการสาธารณสุข เพื่อพัฒนาแนวทางการจัดการกากของเสียอันตรายที่เกิดจากสถานประกอบการหรือโรงงานตามกฎหมายว่าด้วยการสาธารณสุขของ

องค์ประกอบส่วนท้องถิ่น โดยมีกระบวนการ 4 ขั้นตอน ประกอบด้วย 1. การเตรียมความพร้อมตรวจสอบข้อบัญญัติท้องถิ่น จัดทำฐานข้อมูลชนิดประเภท และปริมาณ ของสถานประกอบการขี้นประเมินความพร้อมในการเก็บ ขน หรือกำจัด 2. การดำเนินการ คัดแยกประเภทกากของเสียอันตราย การขนส่งไปจุดรวบรวม การขนส่งเพื่อนำไปกำจัด 3. การเฝ้าระวังและกำกับติดตามและทบทวนข้อมูลทะเบียนสถานประกอบการให้เป็นปัจจุบัน และ 4. การสร้างความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการเก็บ ขน หรือกำจัดกากของเสียอันตราย และควรให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดเป็นแกนหลักในการจัดการ ซึ่งอ้างอิงแนวทางมาจากกฎกระทรวงการจัดการมูลฝอยที่เป็นพิษหรืออันตรายจากชุมชน พ.ศ. 2563⁽¹⁰⁾ ที่กำหนดให้สถานประกอบการหรือผู้ก่อมลพิษ คัดแยกมูลฝอยที่เป็นพิษหรือเป็นอันตรายหรือกากของเสีย โดยนำไปเก็บรวบรวมยังถังสี่เหลี่ยมหรือจุดแยกทิ้งหรือจุดพักรวมในกรณีมีปริมาณเกิน 100 กิโลกรัมต่อเดือน หลังจากเก็บรวบรวมแล้วนำมูลฝอยที่เป็นพิษหรือเป็นอันตรายหรือกากของเสียขนส่งไปยังจุดรวบรวมขององค์ประกอบส่วนท้องถิ่น โดยมีใบกำกับการขนส่งโดยผู้ก่อมลพิษต้องแจ้งชนิดและปริมาณต่อองค์ประกอบส่วนท้องถิ่น จากนั้นองค์ประกอบส่วนท้องถิ่นรวบรวมขยะอันตรายจากหลายๆ ที่แล้วขนส่งไปโรงกำจัด โดยมีใบกำกับการขนส่งซึ่งดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วยการสาธารณสุขหรือกฎหมายว่าด้วยโรงงาน

■ สรุป

1. การจัดการกากของเสียอันตรายจากสถานประกอบการหรือโรงงานที่ใช้เครื่องจักรมีกำลังรวมต่ำกว่า 50 แรงม้า ของสถานประกอบการ

สถานประกอบการที่มีผู้ตอบแบบสอบถาม 259 แห่ง พบว่า มีกากของเสียอันตรายจากกระบวนการผลิต จำนวน 145 แห่ง (ร้อยละ 56) โดยสถานประกอบการ มีการเก็บรวบรวมไว้แล้วนำไปขายเพื่อแปรรูปแล้วนำกลับมาใช้ใหม่ จำนวน 99 แห่ง มีหน่วยงานที่รับเก็บรวบรวม เก็บขนไปกำจัด 46 แห่ง โดยส่งให้บริษัทเป็นผู้รับไปกำจัด จำนวน 14 แห่ง (ร้อยละ 30.4) และ อปท. เก็บ ขน หรือนำไปกำจัด จำนวน 32 แห่ง (ร้อยละ 69.6) สถานประกอบการ ร้อยละ 69.9 ไม่มีการปฏิบัติตามกฎกระทรวงการจัดการมูลฝอยที่เป็นพิษหรืออันตรายจากชุมชน ร้อยละ 46.3 ไม่มีการควบคุมกำกับผู้รับเก็บขน และ ร้อยละ 45.6 ไม่มีการควบคุมกำกับผู้รับกำจัด ร้อยละ 49.7 ไม่ได้ดำเนินการใช้เอกสารกำกับกากของเสียอันตรายจากชุมชนและจัดเก็บเอกสาร ตามการควบคุมการขนมูลฝอยที่เป็นพิษหรืออันตรายจากชุมชน พ.ศ. 2565 ผู้ประกอบการมีปัญหาอุปสรรคในการจัดการกากของเสียอันตราย จากการใช้ที่ไม่เข้าใจในกฎหมายที่เกี่ยวข้องว่าต้องมีหน้าที่ปฏิบัติอย่างไร และส่วนใหญ่เป็นสถานประกอบการขนาดเล็ก แต่การจัดการของเสียอันตรายต้องใช้ต้นทุนสูง ไม่มีงบประมาณเพียงพอ

2. การจัดการกากของเสียอันตรายจากสถานประกอบการหรือโรงงานที่ใช้เครื่องจักรมีกำลังรวมต่ำกว่า 50 แรงม้า ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีผู้ตอบแบบสอบถาม 113 แห่ง พบว่า มีการออกข้อบัญญัติท้องถิ่นเกี่ยวกับการจัดการมูลฝอย ตามกฎหมายว่าด้วยสาธารณสุข จำนวน 78 แห่ง (ร้อยละ 69.0) ไม่มีการออกข้อบัญญัติ 34 แห่ง (ร้อยละ 30.1) การดำเนินการควบคุมดูแลการจัดการกากของเสียอันตรายโดย อปท. พบว่า

การควบคุมกำกับดูแลการขนมูลฝอยที่เป็นพิษหรืออันตรายจากชุมชนในพื้นที่ให้เป็นไปตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่อง มาตรการควบคุมการขนมูลฝอยที่เป็นพิษหรืออันตรายจากชุมชน พ.ศ. 2565 มีการดำเนินการ 52 แห่ง จากจำนวนที่ตอบแบบสอบถาม 91 แห่ง (ร้อยละ 46.0) การจัดเก็บเอกสารเพื่อการตรวจสอบการขนส่งกากของเสียอันตราย มีการดำเนินการ จำนวน 30 แห่ง (ร้อยละ 33.0)

จากการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีการจัดการมูลฝอยที่เป็นพิษหรืออันตรายจากชุมชนตามกฎหมายกระทรวงการจัดการมูลฝอยที่เป็นพิษหรืออันตรายจากชุมชน พ.ศ. 2563 โดยการกำหนดจุดรวบรวมและเก็บขนนำไปกำจัด สำหรับแนวทางการจัดการกากของเสียอันตรายท้องถิ่นควรดำเนินการเพิ่มเติม ดังนี้ 1. การเตรียมความพร้อม ตรวจสอบข้อบัญญัติท้องถิ่น จัดทำทะเบียนรายชื่อสถานประกอบการฯ ทะเบียนบริษัทเอกชนที่มาดำเนินการเก็บ ขน หรือกำจัด จัดทำฐานข้อมูลชนิด ประเภท และปริมาณ ของสถานประกอบการฯ ประเมินความพร้อมในการเก็บ ขน หรือกำจัด ทำความตกลงร่วมมือกับท้องถิ่นอื่น 2. การดำเนินการ คัดแยกประเภทกากของเสียอันตราย การขนส่งไปจุดรวบรวม การขนส่งเพื่อนำไปกำจัด 3. การเฝ้าระวังและกำกับติดตาม และทบทวนข้อมูลทะเบียนสถานประกอบการให้เป็นปัจจุบัน 4. การสร้างความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการเก็บ ขน หรือกำจัดกากของเสียอันตราย และควรให้องค์กรบริหารส่วนจังหวัดเป็นแกนหลักในการจัดการ

ปัญหาอุปสรรคต่อการจัดการกากของเสียอันตราย ของ อปท. พบว่า 1) ขาดการบังคับใช้กฎหมายกับประชาชนและผู้ประกอบการ 2) เจ้าหน้าที่ขาดองค์ความรู้ 3) ขาดบุคลากรและงบประมาณ ในการดำเนินงานการจัดการกาก

ของเสียอันตราย

■ ข้อเสนอแนะ:

1. **ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์** หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำผลการวิจัยไปประกอบการพัฒนาศักยภาพบุคลากรของ อปท. และการสื่อสารประชาสัมพันธ์ด้านความรู้ความเข้าใจด้านกฎหมายที่ผู้ประกอบการจะต้องปฏิบัติโดยหน้าที่ตามกฎหมาย รวมทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจัดทำ คู่มือ/แนวทางการจัดการกากของเสียอันตรายสำหรับผู้ประกอบการขนาดเล็กที่ไม่เข้าข่ายโรงงานตาม พรบ. โรงงาน ซึ่งอยู่ในความควบคุม ดูแลของ อปท. รวมทั้งคู่มือ/แนวทาง สำหรับบุคลากรของ อปท.

2. **ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยครั้งนี้** ควรมีการนำแนวทางการจัดการกากของเสีย

อันตรายที่เกิดจากสถานประกอบการกิจการหรือโรงงานใช้เครื่องจักรรวมต่ำกว่า 50 แรงม้าไปทดลองใช้ในพื้นที่นำร่องเพื่อพัฒนาแนวทางและข้อเสนอในการบริหารจัดการกากของเสียอันตรายของ อปท. ให้เหมาะสมกับบริบทและรูปแบบการจัดการของพื้นที่

3. **ข้อเสนอแนะในการศึกษาต่อไป** ควรมีการศึกษากลไกในระดับพื้นที่ เพื่อการสนับสนุนการดำเนินงานของ อปท. ในการควบคุมดูแลการจัดการกากของเสียอันตรายของสถานประกอบการขนาดเล็ก รวมทั้งกลไก รูปแบบการดำเนินงานเชิงบูรณาการระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนในระดับพื้นที่ เพื่อให้ได้รูปแบบที่ อปท. สามารถใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพต่อไป

เอกสารอ้างอิง

1. พระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535. ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 109 ตอนที่ 44. หน้า 62. วันที่ 9 เมษายน 2535.
2. พระราชบัญญัติโรงงาน (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2562. ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 136 ตอนที่ 56 ก. หน้า 213. วันที่ 30 เมษายน 2562.
3. กรมควบคุมมลพิษ. เอกสารการประชุมคณะทำงานเพื่อพิจารณาการจัดการของเสียที่เป็นอันตรายที่เกิดจากการประกอบกิจการที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพบางประเภทและบางชนิด ครั้งที่ 1/2566. กรุงเทพฯ: กองกฎหมาย กรมควบคุมมลพิษ; 2566
4. กระทรวงสาธารณสุข. ประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่อง กิจการที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ พ.ศ. 2558. ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 132 ตอนพิเศษ 165 ง. หน้า 16. วันที่ 17 กรกฎาคม 2558.
5. กระทรวงสาธารณสุข. ประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่อง กิจการที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560. ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 135 ตอนพิเศษ 32 ง. หน้า 13. วันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2561.
6. เกียรติศักดิ์ อุดมสินโรจน์. ของเสียอันตราย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรังสิต; 2553 หน้า 640.
7. คณะกรรมการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม วุฒิสภา. การจัดการกากอุตสาหกรรม (รายงานการพิจารณาศึกษา). กรุงเทพฯ: สำนักการพิมพ์สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา; 2565
8. เมทินา อิศริยานนท์. การทบทวนและปรับยุทธศาสตร์การพัฒนาของโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออกสู่การเป็นประเทศอาเซียนในจังหวัดฉะเชิงเทรา : กรณีการจัดการขยะของเสียอันตรายจากโรงงานอุตสาหกรรม. ชลบุรี: คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา; 2560 หน้า 92.
9. ปิยพร กิตติเวช. ปัญหาการกำกับดูแลการประกอบกิจการโรงงาน ศึกษากรณีการโอนอำนาจในการกำกับดูแลโรงงานที่ใช้เครื่องจักรมีกำลังรวม ต่ำกว่าห้าสิบลำแรงม้าตามร่างพระราชบัญญัติโรงงาน (ฉบับที่ ..) พ.ศ. ให้กับองค์รปกครองส่วนท้องถิ่น. กรุงเทพฯ: สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน; 2561 หน้า 92-5.
10. กระทรวงสาธารณสุข. กฎกระทรวงการจัดการมูลฝอยที่เป็นพิษหรืออันตรายจากชุมชน พ.ศ. 2563. ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 137 ตอนที่ 88 ก. หน้า 22. วันที่ 22 ตุลาคม 2563.